

Tunyogi Csapó Gábor

Szabadság és rend – jog és felelősség*

Részletek a szerző Testamentum c. tanulmányából
(1999)

I. rész

Ecce Homo

Az ezredforduló felé közeledvén minden elfogulatlanságra törekvő szemlélőnek egyre inkább az az érzése, hogy az emberiség tragikomédiája végéhez közeledik. Az ezredfordulónak ehhez persze valószínűleg csak annyi köze van, hogy az emberek nagy többsége babonás tiszteletet és félelmet érez a nagy és kerek számok iránt; annyi azonban biztos, hogy Földnek nevezett, kozmikus méretekhez képest porszemnyi bolygónk felületén az utolsó száz évben mind mennyiségileg, mind minőségileg olyan változások állottak be, amelyek lehetlenné teszik a további létet az eddigi keretekben.

Ez persze nem tragédia. Az általunk már annyira-amennyire ismert mindenségben naprendszerek, egész galaktikák születnek s enyésznek el; az, hogy egy legfeljebb közepes nagyságú galaktika egyik, legfeljebb közepes napocskájának egyik közepesnél is kisebb bolygóján a bioszférának nevezett baktérium-tenyészet egyik vagy másik fajtája kipusztul – az örökkévalóság távlataiban – igazán jelentéktelen ügy. No persze, a kipusztuló tenyészet egyedei más-képp látják a dolgot: nevetségesen ragaszkodnak fennmaradásukhoz, amivel rendszerint csak siettetik pusztulásukat. Aki csak kicsit is beleütközött az orrát az Adler-i kollektív mélylélektanba, nem tarthatja véletlennek azt, hogy az ezelőtt mintegy hatvanöt-hetven millió évvel kipusztult dinoszauruszok, amelyek előzőleg százötven millió évig voltak urai a bioszférának, éppen napjainkban váltak közismert és közkedvelt figurákká: nyilván magunkra ismerünk bennük. Hozzájuk képest törpék vagyunk

ugyan, de a jámbor angol lelkész, Malthus már kerek kétszáz évvel ezelőtt látta az emberi túlnépesedés veszélyeit. Inkább elméletinek látszó, csöndes figyelmeztetését persze senki nem vette komolyan. S amikor az amerikai biológus, Ehrlich 1958-ban megkongatta a vészharangot, már régén késő volt. Az emberiség létszáma Malthus korához képest négyszeresére nőtt, 3,5 milliárd ember nyüzsgött a Földön, s az akkori mutatók alapján ki lehetett számítani azt, ami ma statisztikai valóság: az ötmilliárdot meghaladó lélekszámot az ezredfordulóig. A sejtek káros burjánzását az élő szervezetben rákbetegségnek nevezzük; az emberiség túlszaporodása a Föld – vagy legalábbis a bioszféra – rákbetegségének tekinthető.

E túlszaporodás azonban nyilván nem egyetlen s talán még csak nem is legfőbb oka nyomorúságainknak. A magyar közmondás szerint sok jó ember elfér kis helyen, ami még akkor is igaz, ha tekintetbe vesszük másik közmondásunkat is, amely szerint jóból is megárt a sok. A baj sokkal inkább ott keresendő, hogy az ember sem mint egyed, sem mint fajta – species – nem nevezhető jónak. Tapasztalatból tudom persze, hogy ez a megállapítás gyakran viszolygást kelt, érdekes módon éppen a hívő keresztények körében. A dolog azonban másoknak sem tetszik. Szinte nevetséges, hogy a felvilágosodásnak nevezett szellemi áramlat (17-18. század) legnagyobb tévedése, mely szerint az ember eredendően jó, és csak természetes értelméhez és érzelmeihez kell visszatérnie ahhoz, hogy megtalálja, vagy újra megalkossa az elveszett paradicsomot, milyen macacsul megragadt az egyébként oly feledékeny emberiség tudatában. Ki-

irthatatlannak látszik a rousseau-i elképzelés, hogy az ember jó, csak a társadalom tette rosszá; arra a kérdésre, hogy a jó emberek alkotta társadalom miért és hogyan sikeredett annyira félre, hogy megrontotta a jóságos egyedeket, máig sincs válasz. Az alapvető kérdés természetesen: Mit értünk, értsünk azon, hogy valaki vagy valami jó, illetve rossz? Istenben hívő – nemcsak keresztény – ember számára a kérdés nagyon egyszerű: jó az, ami megfelel Isten akaratának, rossz az, ami ellenszegül annak. Igen ám, de ki állíthatja biztonsággal, hogy ismeri Isten akaratát? (...)

Egyszerűbb talán, ha megpróbáljuk a hétköznapi, gyakorlati gondolkodás felől megközelíteni a dolgot. Jónak nevezzük általában azt, ami megfelel rendeltetésének. A jónak ez a meghatározása persze teljesen relatív. Gondoljunk csak számtalan mindennapi szerszámunkra: a jó borotva alkalmas arra, hogy könnyen és gyorsan eltávolítsuk arcunkról a szőrt, teljesen alkalmatlan viszont például favágásra; s fordítva: a legjobb motorfűrészsel sem lehet borotválkozni... Ilyen értelemben voltaképpen nem is kérdezhetjük azt, hogy mi a „jó”, legfeljebb azt, hogy mi mire jó? Ez a kérdés viszont tovább vezet akkor is, ha az emberre vonatkoztatjuk.

Tehát: Mire jó az ember? Vagy a filozófia nyelvén: Van-e értelme és célja létének, s ha igen, akkor mi az? Ha viszont meggondoljuk, hogy az ember, az emberiség s egész Földünk is az általunk ismert, s állítólag egyre táguló kozmoszban legfeljebb mikroszkopikus nagyságnak – helyesebben kicsinységnek – tekinthető, akkor nyilván azt kell kérdeznünk először: Van-e értelme, célja, rendeltetése az

* Ezt a tanulmányt, illetve a következő két számban olvasható folytatását vitaindítónak szánjuk.

egész mindenségnek, amely körülvesz bennünket?

Erre a kérdésre emberi értelemmel csak két válasz lehetséges, és egyik sem bizonyítható. Az egyik az, hogy nincs, a másik az, hogy van, de számunkra megismerhetetlen és felfoghatatlan. Egyik sem kielégítő, belenyugodni egyikbe sem tudunk. (...) Viszont: tertium non datur, nincs harmadik lehetőség, így el kell fogadnunk valamelyik választ. Az első esetben fölösleges minden további szó vagy gondolat, ha az egésznek nincs értelme és célja, akkor részeinek sincs, minden úgy puffan, ahogy esik, illetve akárhogy esik, sehogy se puffan, s az ember számára csak két lehetséges magatartás marad: az öngyilkosság, vagy a totális cinizmus. Ez a válasz tehát még csak munkahipotézisként sem jöhet számításba, mert egyszerűen megbénítja az elmét.

Ha tehát tovább akarunk gondolkodni (...), akkor abból kell kiindulnunk, hogy a mindenségnek van értelme és rendeltetése, bár korlátolt értelmünk számára mindkettő megismerhetetlen és felfoghatatlan, még csak el sem képzelhető. Ebben az esetben fel kell tennünk, hogy van valaki vagy valami, aki vagy ami ismeri az értelmet és a rendeltetést, tudja, mi végre történt és történik minden, mert maga indította el a dolgokat a maga kitzúzte cél felé. (...)

A továbbiakban abból indulunk ki tehát, hogy van Teremtő, aki teremt, s teremtése során teremtmények miriádait hozta/hozta létre, közöttük az embert is. (...) A biológiának és rész tudományainak eredményei alapján elég jól ismerjük a Földön nyüzsgő teremtmények – élőlények – sokaságát, de legkevésbé talán önmagunkat, pedig nyilván csak kellő önismeret alapján kísérletezhetünk azzal, hogy meghatározzuk helyünket, létünk értelmét és rendeltetését a teremtés áradatában. Nem csoda tehát, hogy már az emberi eszmélkedés kezdeteinek kezdetén is az a kérdés állt, hogy mi az ember. (...)

Az emberi eszmélkedés eddigi eredményei minden egyébnek nevezhetők, csak áldásosnak nem. „Gnóti szeauton” – Ismerd meg tenmagadat! – követelte már két és fél ezredévvél ezelőtt a delphi Apolló-templom homlokzatának felirata, s az ez irányú, fáradhatatlan fáradozások következtében az ember képe ma elmosódottabb, mint valaha, s az egész emberi történelem aligha tekinthető másnak, mint egyetlen szörnyű vérfolyamnak vagy kintengernek, amelyben egyetlen mentőöv az a hit, hogy a Teremtő, aki mindezt elindította s az

idők kezdetétől azok végéig mozgásban tartotta és tartja, tudja mit – s mit miért – cselekszik, s hogy ennek következtében e létező világ minden szörnyűség ellenére végső fokon mégiscsak rendben van. Csak e mentőövbe kapaszkodva hihetjük – s kell is hinnünk –, hogy mind az embernek, mind az emberiség egészének léteiben gyökerező (ontológiai) feladata, rendeltetése éppen az önmegismerés, a tudat fejlesztése, amit nevezhetünk önkibontakoztatásnak vagy tökéletesedésnek is, csaknem mindegy. Lényeg az, hogy ez emberiségünk fő motívuma, az az erő, amely az emberi tudat egyre újabb tájait hozza napvilágra, újra és újra átforgatva a világot is a bővülő emberi tudat képére és hasonlóságára.

Ecce homo, íme az ember: a rejtvény, amelynek az ad értelmet és létjogosultságot, hogy megfejthetlensége tudatában is fáradhatatlanul keresi önnön megfejtését. E dinamikus meghatározás alapján többé-kevésbé mindenki találkozhat egymással, leginkább azok, akik nem hajlandók az emberben gazdasági vagy társadalmi futószalagok tömegtermékét látni, s minden ember számára követelik a szabad önkibontakoztatás jogát. (...)

Szabadság

(...) Korunk egyik súlyos – talán legsúlyosabb – betegsége a szabadság fogalmának végletes eltorzulása. Mikor mondhatja magáról az ember: szabad vagyok? A válasz kézenfekvőnek s oly egyszerűnek látszik: akkor, ha nem szolgál senkinek és semminek, nincs alávetve semmiféle külső erőnek vagy hatalomnak, kényszernek, tekintélynek, rendnek, mentes minden tehetől és kötelességtől. S bár első pillantásra látszik, mennyire üres, ostoba és abszurd ez a meghatározás, ez mai világunk általánosan elfogadott, nagy felhajtással és óriási költségekkel reklámozott, sőt szuggerált elképzelése a szabadságról: szabad vagy, ha mindig azt teheted, amit akarsz.

No persze: az akarat valóban szabad. Akarni mindig lehet bármit is, mindenki akarhat mindent. De hogy kezdettől fogva ad absurdum vigyük a dolgot: akarhatok például repülni minden technikai segédeszköz nélkül, mellső végtagjaimmal ütemesen csapkodva, mint a madár; legjobb esetben is orra esem, s könnyen halálra is zúzhatom magamat. (...) Ily nyilvánvaló ostobaságokat nem is akar senki, a példa csak arra jó, hogy megmutassuk: pusztán biológiai létünk szigorú és áthághatatlan határokat

szab már akarásunknak is. Ettől függetlenül van persze számtalan más határ is. (...) A zseniális festőművész talán képtelen megtanulni a legegyszerűbb dallamot is, a matematikai zseni esetleg egyetlen idegen nyelvet sem tud megtanulni, s az, aki tizenkét nyelven beszél tökéletesen, nem fogja fel talán még Püthagorasz tételét sem... A képességek és képtelenségek sorát nyújthatnánk a végtelenségig, de minek? A lényeg az: akarat magában, tárgy nélkül nem is létezik. Akarni csak valamit lehet. (...) Viszont akarhatok bármit, de abban a pillanatban, amikor akarok valamit, már nem vagyok szabad, mert akaratom tárgyának szolgájává lettem. Ez a szabad akarat alapvető, nagy paradoxona: megszületése pillanatában szolgává teszi hordozóját, a szabad akarat elkerülhetetlenül szabadságba vezet. (...)

Mi marad akkor a döntés, a cselekvés szabadságából, egyáltalán a szabadság fogalmából? Bele kell nyugodnunk abba, hogy illúzió minden elképzelés arról, hogy szabadok vagyunk vagy lehetünk? Egyáltalán nincs is szabadság, s talán még csak nem is gondolható el? És mi marad az ember-rejtvény önmegfejtő fáradozásaiból, az önmegvalósítás parancsolatából, amiről az előbbieknél beszélgettünk?

Nos, mielőtt továbblépnénk ezen az úton, legyen szabad néhány keresetlen szót mondani az önmegvalósítás fogalmáról, helyesebben a szóról, amely mögött igazából nem is áll fogalom. Új keletű szó, amely nyilván nem véletlenül a hatvanas években bukkant fel a tekintélyellenes nevelés abszurd követelményével együtt. Maradjunk azonban tárgyilagosak, s ne a szó megjelenésének idejét és körülményeit vizsgáljuk, hanem értelmét vagy értelmetlenségét. Tetszetősen hangzó szavak közelebbi vizsgálat nyomán gyakran bizonyulnak szappanbuboréknak. Megvalósítani olyasmit lehet (nem föltétlenül kell), ami nincs. Márpedig az ember, aki egyszer megszületett, az van. Igen ám, de nem az, aminek lennie kellene, érvelnek az önmegvalósítás apostolai, amiben persze teljesen igazuk van; csak éppen azt nem veszik észre, hogy akkor nem önmegvalósításról kellene beszélniük, hanem önkibontakoztatásról, önfejlesztésről, vagy – még kimondani is szörnyű! – önnevelésről! Ez esetben azonban azt is be kellene vallaniuk, hogy voltaképpen normatív követelést állítanak az egyed elé, ami viszont nyakatekert ideológiájuk szerint legnagyobb ellensége az „önmegvalósításnak”. (...)

Felejtjük el tehát az önmegvalósítás botor jelszavát, térjünk vissza az ember-rejtvényhez, melynek megfejtése ontológiai feladatunknak látszik. Bizonyára nem véletlen, hogy a rejtvény minden kultúrában a művészetek egyik legősibb formájaként jelenik meg, tehát a szellemi szféra tartozéka. S a tisztességes rejtvény két alapvető ismérve, hogy valós dolgot rejt, s hogy van megoldása, tehát megfejthető, csak legyen elég okos hozzá az ember.

Mi köze ennek a szabadsághoz? Nos, amint láttuk, a biológiai lét bilincseit hordozó ember eleve nem tekinthető szabadnak cselekvéseiben, s képességei – vagy azok hiánya – már akaratának szabadságát is szűk területre korlátozzák. S abban a pillanatban, amikor e szűk keretek között eldöntöttük, hogy mit akarunk, már el is veszítettük szabadságunkat, mert akarásunk céljának szolgálatába álltunk.

Mindez persze nem új, lévén a szabadság az emberi gondolkodás leg(ön)ellentmondásosabb (legparadoxabb), legkevésbé megoldott s valószínűleg megoldhatatlan alapkérdése. Az ógörög gondolkodók – élü-

kön Szókratesszel, Platónnal és Arisztotelésszel – még nem sokat bíbelődtek vele; őket, akik kivezették az emberi szellemet a mitológiák ösködéből a később sajnos nagyon kétes értékűnek bizonyult értelem világosságába, nem a szabadság, hanem a megszabadulás kérdése izgatta, és számukra világos volt: az értelem fényében élő ember nem tehet önszántából rosszat, minden rossz cselekedet egyedüli forrása tehát a tudatlanság. No persze: rejtvé bár, de már itt is felcseng az alapmotívum: a tudatlanságtól megszabadult ember természetesen és magától értetődően a „jó” szolgálatába áll, nem is tehet mást. A szabadság tehát a „jó” szolgálata az egész világ és lét minden „rosszra” készítő, sőt kényszerítő csábításával és hatalmával szemben is. (...)

Persze már Pál apostol felismerte, hogy azért nem ilyen egyszerűek a dolgok. „Látom a jobbat, s mégis a rosszabbat cselekszem”, írta. Miért? Szent Ágoston (354-430) ismeri fel és mondja ki először, hogy az erény ismerete nem elegendő arra, hogy az ember szabad legyen, legyőzven önön gyöngeségeit, ehhez Isten kegyelmére van szükség. Amivel bezárul a kör: akire kiárad ez a kegyelem, az Isten rabja lesz, viszont minden mástól szabad. Hányan mentek börtönbe, kénpadra, máglyára Isten dicsőítő énekkel ajkukon e szabadság jegyében? (...)

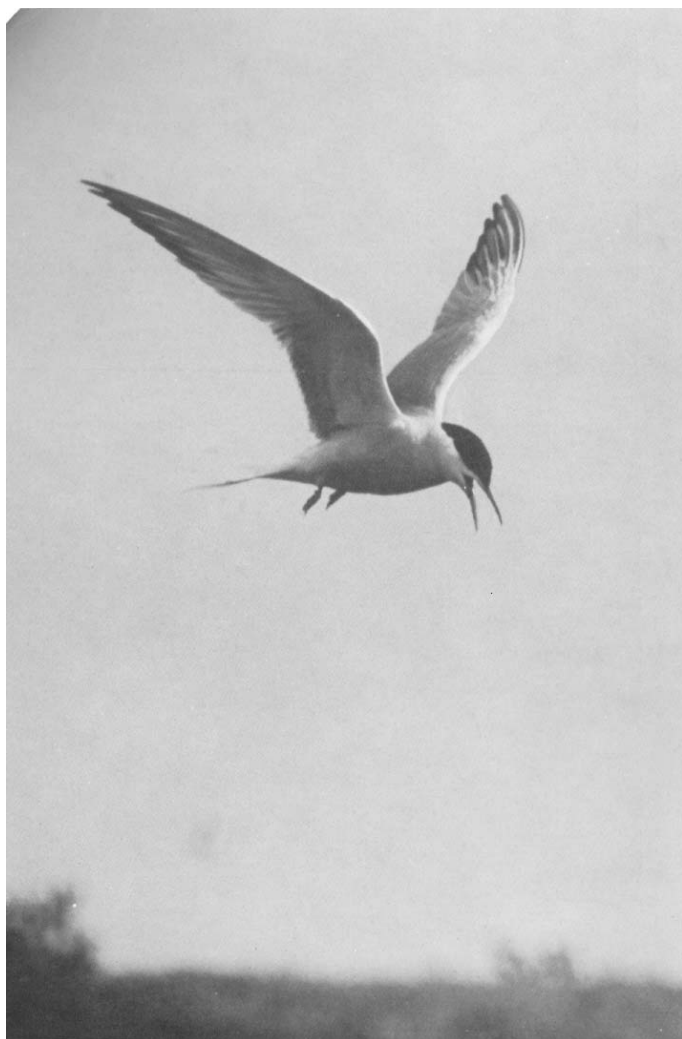
A szabadság azonban ropant teher lehet börtön, kénpad és máglya nélkül is, ha az ember megpróbál valóban szabadon, mindentől és mindenkitől függetlenül élni. Erre egyik legszébb, legszomorúbb vagy legalábbis legmegindítóbb példa Baruch Spinoza (1632–1677)

élettörténete. (...)

Anyagi jólét, egyetemi katedra, társadalmi elismerés, hírnév, dicsőség... – mindebben része lehetett volna Spinozának, de számára mindez valóban közömbös volt. Miután hitközsége kutasította és családja megtagadta, rendkívül igénytelenül élt, kicsiny, bérelt szobákban lakott. Ő valóban szabadon akart élni és élt is, csöndes alázattal vállalva minden ezzel kapcsolatos hátrányt, veszélyt, terhet és megaláztatást. (...)

Pedig Spinozának talán senki nem látta jobban a szabadság-fogalom nagy paradoxonát, amely közvetlenül Istenből ered. Isten létét Spinoza soha nem vonta kétségbe, éppen ellenkezőleg: Isten az egyetlen létező, helyesebben a létezés maga, amely olyan, amilyen, ami persze azt is jelenti, hogy nem lehet másmilyen, mint ahogy a háromszög háromszögségéhez is hozzátartozik, hogy szögeinek összege két derékszöget (180°) ad ki. Ez a szabadság paradox alapkérdése: Nevezhetjük-e szabadnak Istent, ha nem lehet más, mint amilyen? Itt visszacseng a görög szofisták ironikus kérdése Isten mindenhatóságával kapcsolatban: Képes-e Isten olyan súlyos követ teremteni, amelyet nem tud megemelni? Spinoza elégánsan oldja meg a kérdést: Isten olyan-amilyenségében a szabadság és a szükségyszerűség egybeesik, Isten általa szabad, hogy olyan, amilyen, s általa olyan, amilyen, hogy szabad. (...) Az ember – mint teremtmény – akkor szabad, ha mindezt értelmével felismerve, Istentől adott olyan-amilyenségét éli, minden egyébtől függetlenül. Spinoza röviden: „Az ember annyiban nevezhető szabadnak, amennyiben az értelmet szolgálja.”

A szabadság tehát Spinoza szerint is: szolgálat. Nézzük, mint mond Immanuel Kant (1724-1804), aki abból indul ki, hogy „minden emberi belátás véget ér ott, ahol alapvető erőkről és képességekről van szó; ezeknek lehetősége ésszel ugyan fel nem érhető, mégsem képezheti kitálalások vagy feltevések tárgyát,„. S ezekhez az alapvető erőkhöz tartozik az erkölcsi törvény is, amely tehát emberi értelemmel fel nem mérhető, de az emberi tudat számára eleve (a priori) adott, vitathatatlan, kétségbevonhatatlan valóság, s mint ilyen, a szabadság előfeltétele is. Gondolati bukfcnc? Oh nem! Kerítéseket áthágni vagy ledönteni csak ott lehet, ahol vannak kerítések; erkölcsi törvények, tilalmak és parancsolatok nélkül nevetséges lenne a szabad döntés lehetőségéről akár csak beszélni is. Éppen a „modern” zabolátlanság mérges bú-

völetében felnőtt ifjúság tapasztalhatja meg a legkeservesebben, hogy a korlátok hiánya nem szabadságot, hanem teljes kiszolgáltatottságot jelent. A szabadság fogalmától elválaszthatatlan a törvény és a kötelesség fogalma, az értelmes lény szabadsága nem abban áll, hogy fittyet hány mindenféle törvényre, hanem abban, hogy maga szab törvényt önmagának, s azt követi, ha kell, tűzön-vízen át, mindhalálig.

Ezzel a döntéssel előbb-utóbb mindnyájan szembekerülünk, s jaj annak, aki mintegy önmagát is megérőszakolva, vagy legalábbis megcsalva kitér a döntés elől. A nagy spanyol gondolkodó, José Ortega y Gasset (1883–1955) így ír erről:

„Az emberi életnek saját természeténél fogva szolgálnia kell valamit, legyen az dicsőséges vagy szerény mű, ragyogó vagy szokványos sors. Ez létünk különös, kérlelhetetlenül belénk vésődött feltétele. Egrészt mindenki önmagából és önmagáért létezik. Másrészt: életünk minden tartást, feszültséget és formát elvesztítve összeomlik, ha nem állítjuk valaminek szolgálatába. Ma egyre gyakrabban látjuk, milyen sok ember elvész önmaga labirintusában, mert nincs semmi, ami odaadást követelne tőle. Minden parancsolat, minden rend elillant, ami tökéletes állapot is lehetne, hiszen mindenki abszolút szabadságot élvez, teheti azt, amit szeretne... De éppen az ellenkezője következett be annak, amit elvártunk: az önmagáért szabad élet elveszti önmagát, üressé és céltalanná válik. S mert mégiscsak meg kell tölteni valamivel, kitalál az ember látszat-foglatatosságokat minden belső indíték nélkül, ma ezt, holnap azt, talán éppen a tegnapi ellenkezőjét. A magára hagyott élet elvész. Az önző élet egyetlen útvesztő. Élni annyi, mint kilótt nyilként repülni valamely cél felé. S a cél nem e repülés, nem az élet maga, hanem valami, amire feltettem az életemet, ami tehát azon kívül esik, túl az életen. Aki életét önző módon önmagában, önmagáért akarja leélni, nem jut előre, nem ér el sehová, egy ponton forog körbe-körbe. Ez a labirintus, az az út, mely nem vezet sehová, mely elvész önmagában...”

Szabadok akkor vagyunk tehát, ha magunk adunk célt, értelmet és törvényt létünknek, vagy – ha erre nem vagyunk képesek – legalább magunk választjuk meg, mely cél, mely törvény szolgálatába állunk. A szabadság tehát csak mint a szolgálat szabadsága értelmezhető és gondolható el, ami természetesen a szabadság szolgálata is minden, a szolgálat sza-

badságát fenyegető erővel szemben. (...)

A modern élet a jóléti – és még a magyarországi fél-jóléti – társadalomban is a látszat-szabadságok özönével borít el bennünket. A „szupermarketek” vagy a vendéglők szinte átláthatatlan kínálatai között valóban szabadon válogatván eszünkbe se jut, hogy azért válogatunk, mert ennünk kell, s ha nem lenne választék, boldogan elmajszolnánk az üres kenyeret vagy akár a szárított marharépat is. (...) Erkölcsei értelemben szabad, igazi döntésről persze akkor lenne szó például, ha arról kellene határoznom, hogy az utolsó darab üres kenyeret vagy szárított marharépat megosszam-e a mellettem hozzám hasonlóan az éhhalál szélén álló embertársal...

Ezt a helyzetet ma már mindenki tudja elképzelni, ami kétségtelenül örvendetes, bár talán nem lenne szabad elfeledkeznünk arról, hogy bolygónkon ma is emberek milliói állnak naponta ilyen, vagy ehhez hasonló döntések előtt. (...)

Melyik embert tartjuk szabadnak, vagy legalábbis szabadabbnak? Azt, aki a kábítószerek karjába veti magát, vagy azt, aki ki sem próbálja azokat, vagy egy esetleges kísérlet után azt tudja mondani: köszönöm, nem? Azt, aki fényes, tudományos pályafutás

reményében tudatosan tévtanokat hirdet egyetemi katedráról, vagy azt, aki hasonló, talán még jobb képességek birtokában elmegy inkább kubicosnak vagy éjjeliőrnek, esetleg vállalja a börtönt és a halált is? A pribéket, aki parancsra meggyújtja a máglyát a walesi bárd alatt, vagy a bárdot, aki „dalolva ment lángsírba”, mert „nem tudta mondani, hogy éljen Eduard”?

Ilyen – és csak ilyen – döntések előtt kérdezhetjük meg magunktól: Szabad vagy? Ilyenkor viszont kutya kötelességünk feltenni e kérdést. Igen: ennyi az ember szabadsága. (...)

A szabadság tehát a szolgálat szabadsága, amely a szabadság szolgálataivá válik, ha döntéssel az önkibontakoztatás, az önmegfejtés, a krisztusi megfogalmazás szerinti tökéletesedés szolgálatába álltam. Kévé? Lehet. De ez az aszkéták, a szentek, a mártírok szabadsága. A lutheri „itt állok, nem tehetek másképp” szabadsága. A minden ellenállással szemben új utakat törő gondolkodók, kutató tudósok, művészek, az önmagukat szinte rabszolgaként hajszoló élsportolók szabadsága is... Mindenesetre az emberi tudatfejlődés fáklyavivőinek önemészti szabadsága, amelynek sajnos véres zászlói alatt mindig legjobbjaink hullanak el.

KÁPRÁZAT*

Szavak, szavak... Betűk és hangok? Olvasott vagy kiejtett szöveg? Kiderül, hogy szent és mágikus tudomány mondatokba ágyazva? Szavak, szavak... Merre visznek, és honnan hoznak? Mit sejtetnek, és mire ébresztenek? Mivel vonzanak, és minek taszítanak? Szavak – és falak. Szavak – és édességek. Szavak – és tomboló erőfeszítések. Szavak – és fájó médiumok. Lüktetnek, dobognak, sajognak.

Kínok azok számára, akik nem értők. Örület azoknak, akik nem hisznek bennük. Csalódás azoknak, akik mást gondolnak róluk. Mert nem lehet más a más, ha igaz. Nem lehet jó a jobb, ha talmi. És hogyan bírhatna látomással, aki eltávozott? És miért közvetítene áldomással, aki még visszatér, vissza kell térnie, hogy értsen? Talán vérzésig, talán ájulásig, talán bénulásig – szavak a szavakra hatnak.

Mennyi szép ihlet, megkapó varázs! Mennyi csodás tétel, végzetes kirándulás! Innen, a lélek mélyéről indul el, és a lélek magasságába jut. Onnan kozmikus erőket indít, és próbát próbára halmoz, hogy segít-

sen. Szavak, melyek dinamikusan átalakulnak és átalakítanak. Szavak, melyek gyógyítanak és hegesztenek. Szavak, melyek feloldódnak s feloldanak, és megváltoztatják halmazállapotukat.

Szavak! Tulajdonképpen nem boldogulunk velük, és tulajdonképpen nem boldogulunk nélkülük. Mert a szó is csak fogódzó, rejtelmes mankó a betegnek. A szavak mögött ott lapul az Óceán, Atlantisz, a Háromszög, a Protuberanciák, az Antigravitáció, az Oszthatatlanság. Nemcsak lepleznek, felfednek is. Nemcsak titkosítanak, sebzően vallanak is. Nemcsak árnyékot adnak, hanem a világosságot is árasztják feketeül. Aki jól hallja őket, adja át! Ne fosszon meg senki senkit se a szavak mély, valódi és kísérteties *értelmétől*. Aki helyesen ejti őket, tanítva artikulálja. Aki azt érti rajtuk, ami fakad belőlük, magyarázza meg másoknak is, hogy terjedjen, terjedjen a bölcsesség és az egészségség.

Hegyí Béla

* Szepes Mária *Szómágia* c. könyvének margojára.